

Nr 1531

Av herr **Andersson** i Örebro m. fl., i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 157, med förslag till lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822) m. m.*

(Lika lydande med motion nr 1320 i Första kammaren)

I proposition nr 157 framläggs förslag till renhållningslag som kommer att reglera den framtida nedskräpningen i naturen. Förslaget innehåller också bestämmelser som ålägger kommun skyldighet att hålla rena gator och andra allmänna platser samt allmänna vägar utom sådana för vilka staten är väghållare.

Den ökande förbrukningen av engångsförpackningar av papper, plast och glas, som vi haft sedan början av 1960-talet, har skapat problem från renhållnings- och naturvårdssynpunkt. Engångsglasen för öl och läskedrycker har i den allmänna debatten ansetts förorsaka de största olägenheterna. Dessa är framträdande såväl för kommunerna, vilka har att svara för renhållningen, som för allmänheten. De mest allvarliga konsekvenserna uppstår vid rastplatser efter vägarna, i strövområden och på andra platser där organiserad renhållning är svår att genomföra.

Beteendet att kasta skräp omkring sig har tyvärr blivit invant hos många människor, och där utgör de största problemen engångsflaskor av glas. Dessa har tillkommit för rationalisering av försäljning och förvaring men är främst motiverade av producenternas intressen. För konsumenterna innebär de en avsevärd fördyring. Detta kallas kostnadsövervältring, eller »rationalisering» som företagsekonomen får lära sig att säga. Enligt en vanlig uppfattning har hanteringskostnaden bortrationaliserats eftersom den flyttats från ett lätt avläsbart konto (lönerna) till ett mindre avläsbart. Livsmedelskedjornas företagsekonomer drar härav slutsatsen att engångsglasen ger samhällsekonomisk vinst. Det mindre avläsbara kontot, som uppstår konsumenternas och samhällets kostnader, finns icke med. Från handeln och tillverkare hävdas alltså att fördelarna för konsumenterna med engångsglasen är så stora i jämförelse med nackdelarna att mera långtgående åtgärder mot dessa ej bör tillgripas.

Men för en stor och växande opinion känns det naturligt med förbud mot engångsglas, när man vet att en returflaska och en engångsflaska är precis lika bra till sin funktion (att innesluta en viss mängd dryck) men vet att nedskräpningen ökar med engångsflaskorna. För engångsflaskan gäller

ju det egendomliga förhållandet att tillverkaren har bestämt att den bara får användas en gång, trots att den är fullt brukbar många gånger, och att distributörer, butiker och konsumenter snällt lyder, som om det vore en lag.

Vad som saknas i lagförslaget är främst den omdebatterade tanken att begränsa utflödet av skräp, dvs. artiklar som bara kan kastas bort.

Tillverkningsförbud för miljöskadliga och onödiga förpackningar är givetvis den bästa lösningen med tanke på naturen och det ständigt ökade antalet skador på människor och djur. I år skadar sig ca 25 000 svenskar på engångsförpackningar. Utredningen Ett renare samhälle, som lagförslaget bygger på, säger: »Helt säkert kan emellertid fastslås att när det gäller skador förorsakade av emballage spelar glaset en helt dominerande roll, ca 90 %.» Vetskapen om glasets skadeverkningar borde stämt till radikalare åtgärder än vad som framlägges i lagförslaget.

Trots att åtgärder mot engångsfloden förbereds i våra nordiska grannländer, ger departementschefen i propositionen uttryck för den meningen att något förbud inte bör införas och åberopar att de flesta remissinstanser stöder denna uppfattning. Mot bakgrunden härav är det desto egendomligare att departementschefen i en annan väsentlig fråga har gått emot både utredningens förslag och den stora majoriteten av remissinstanserna. Utredningen föreslog en särskild nämnd för förpackningsfrågor med uppgift att föreslå särskilda miljövårdsavgifter i produktionsledet för miljöskadliga förpackningar. Nämnden skulle även ha möjlighet att hos statsmakterna aktualisera ett tillverkningsförbud för den händelse att systemet med miljövårdsavgifter inte hade avsedd effekt.

Detta förslag från kommittén för ett renare samhälle fick i stor omfattning stöd av remissinstanserna, men departementschefen säger sig icke vara beredd biträda kommitténs förslag. Enligt Folksams undersökning (juni 1969) är 83 % av alla svenskar positiva till ett förbud mot engångsglas, men departementschefen är inte beredd att avgiftsbelägga dem för den skada de bevisligen gör i naturen. Man kan förstå den uppfattning som gör sig gällande hos människor som engagerar sig för miljöfrågorna, eftersom de inte kan påverka situationen och händelseutvecklingen. Många känner sig maktlösa, ingen känner sig tillfrågad. Folkviljan låter sig representeras av remissinstanser, där anställda experter filat på svaren, var och en bevakande sitt revir. Under kriget skrev Nordahl Grieg en dikt som heter De spurte aldrig mig. Det gällde mannen på gatan och hans inställning till kriget. Han blev aldrig tillfrågad. Det gäller i lika hög grad miljöfrågorna.

I propositionen framhåller departementschefen som sin mening att något förbud mot engångsglasen ej bör komma i fråga eftersom hela varuhanteringen i självbetjäkningsbutikerna bygger på engångsemballage av olika slag. Om ett förbud mot dessa skulle genomföras, hävdas det vidare i propositionen, är det inte uteslutet att ett ur miljösynpunkt sämre material skulle

komma till användning. Detta påstående är svårt att förstå, eftersom på samma sida (93) i propositionen göres gällande att det inte bör vara omöjligt att med dagens högt utvecklade teknik nå fram till ett emballage, som vid destruktion inte skadar miljön och som snabbt bryts ned ute i naturen. Samhällets möjlighet att ingripa om ett ur miljösynpunkt sämre material för öl och läskedrycker skulle marknadsföras får väl ej heller betraktas som ringa.

Föroreningen i naturen är ett skrämmande bevis på en verklighet som få räknat med och som naturligtvis ingen velat ha. Den industriella målsättningen har alltför ensidigt varit styrd av ekonomiska intressen, och människan och hennes miljö har skjutits i bakgrunden. Den anklagelsen kan nog med fog riktas mot både politiker och näringsliv.

Av de remissinstanser som har reservationer mot förslaget om den särskilda nämnden kan nämnas Näringslivets arbetsgrupp i nedskräpningsfrågor, som begärde att denna i så fall fick representation från näringslivet. Lagförslaget blev ännu mer tillmötesgående, någon nämnd föreslås icke.

Nedskräpningsproblemet med glasflaskor i naturen hänger samman med att det har blivit billigare att vara slarvig än det var förr. När man tidigare kastade en returflaska kastade man samtidigt bort möjligheten att få tillbaka pengarna för flaskan. Men engångsflaskan kostar ingenting att kasta, den är helt värdelös när den är tömd, det har producenten bestämt. Och returflaskan har också mist en stor del av sitt värde eftersom panten numera med dagens penningvärde blivit för låg.

Här delar vi den uppfattning som framföres i statskontorets remissvar över kommitténs utredning, att ett generellt pantsystem införes för bryggeriglas för öl och läskedrycker, både engångs- och returglas, med utgångspunkt i att konsumenten genom att erhålla pantpriset i retur skall lockas att medverka i renhållningen. Pantprissättningen skall utgå från konsumentens värdering av besväret att återföra tomglas och inte från tomglasens värde för bryggerierna, varför pantpriset måste sättas högre än nyglaspriset.

Kommittén för ett renare samhälle gör här gällande att pantpriset rent marknadsmässigt inte kan överstiga nyglaspriset utan särskilda reglerande åtgärder, som säkerställer önskade återgångsvägar för tomflaskorna. Eljest skulle det i ett sådant läge vara fördelaktigare för bryggerierna att köpa nya tomglas än att återta använda tomglas. Även enskilda personer kunde, säger kommittén — vid bibehållande av nuvarande fria konkurrens — köpa nyglas från glasfabrikanter och lösa in dem för det högre pantpriset.

Kommitténs argument övertygar icke. I likhet med statskontoret anser vi att det bör vara möjligt att stämpla flaskor med resp. bryggeriers igenkänningsmärken, att lagstiftningsvägen skydda stämplingen mot otillbörligt utnyttjande, att anknyta ett inlösningstvång till enbart stämplade flaskor och att periodiskt göra avräkningar bryggerierna emellan.

Propositionen innehåller inga förslag till åtgärder som kan begränsa ut-
2—0108280 *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 4 saml. Nr 1531—1536*

flödet av engångsglas vid källan. Motmedlet enligt förslaget är dels upplysning och propaganda, dels kännbar straffpåföljd. Kan man som departementschefen hoppas att de föreslagna åtgärderna skall motverka nedskräpningen i naturen? Upplysning och propaganda har givetvis sitt värde, men är det tillräckligt? Skall sedan straffbestämmelsen över huvud taget fylla någon uppgift måste nuvarande bristfälliga lagtillsyn avsevärt förbättras. Att räkna med en ökad insats från polisens sida med övervakning av nedskräpningsbestämmelsen bör man nog icke göra — vilket även framgår av rikspolisstyrelsens remissvar — på grund av det hårt ansträngda arbetsläget inom denna kår. Dess primära uppgift att upprätthålla allmän ordning och säkerhet för medborgaren är nog så svår och tidskrävande med nuvarande brist på polistjänster.

Inför miljövårdsåret 1972, och allt tal om front mot miljöförstöringen, så verkar detta ihåligt när inget görs som reducerar engångsglashanteringen. Det är givetvis inte landets största naturvårdsfråga. Men det är ändå en viktig testfråga på vår vilja och förmåga att föra en progressiv miljöpolitik. Enligt förslaget i propositionen ser vi att testen har utfallit negativt. Samhället-skattebetalaren skall givetvis ta på sitt ansvar att städa upp efter nedskräparna. Men principen borde rimligtvis vara att samhällets subventionering av förpackningsindustrins och nedskräparnas verksamhet upphörde: de bör betala räkningen själva.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 157 beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1971 års vårriksdag om ett generellt pantsystem för bryggeriglas för öl och läskedrycker.

Stockholm den 17 november 1970

Sven G. Andersson (fp)
i Örebro

Bengt Wiklund (s)
i Härnösand

Britt Mogård (m)

Erik Larsson (cp)
i Öskevik

Gunvor Rydning (vpk)
